

Sladana Aras Kramar*

Izvorni znanstveni rad

UDK342.7:347.627:614.253(497.5)

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/35482>

Rad primljen: 10. ožujka 2025.

Rad prihvaćen: 2. travnja 2025.

PREDMETI O STERILIZACIJI OSOBA LIŠENIH POSLOVNE SPOSOBNOSTI: O PROCESNIM JAMSTVIMA?

Sažetak:

Cilj rada je istražiti sadrži li novi sudski izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o zdravlju procesna jamstva osobama s invaliditetom koje su u tom dijelu lišene poslovne sposobnosti te na koji način se ta jamstva ostvaruju u praksi. Polazeći od standarda Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom te tumačenja obaju odbora UN-a, za prava osoba s invaliditetom i za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, u drugom dijelu rada analiziraju se pravozaštitna svrha i bitna pitanja sudskog postupka o sterilizaciji osobe s invaliditetom koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti. Potom slijedi rasprava o tri predmeta koja su se javila u praksi kako bi se pokušao odrediti praktično-implementacijski domaćaj tih odredaba ObZ-a o zdravlju osoba s invaliditetom. U zaključnom dijelu rada iznosi se sumarna sinteza glavnih rezultata istraživanja te promišljanja autora o pravozaštitnom cilju sudskog izvanparničnog postupka radi donošenja rješenja o zdravlju osobe s invaliditetom koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti. Propisivanje sudske nadležnosti i postupka u predmetima o zdravlju osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti, ne bi se smjelo tumačiti na način da bi sud mogao mimo volje te osobe „odobriti“ sterilizaciju, već da bi se postojanjem sudske nadležnosti i njezinih procesnih jamstava trebala osnažiti prava osoba s invaliditetom.

Ključne riječi:

osoba s invaliditetom, osoba lišena poslovne sposobnosti, sterilizacija, izvanparnični postupak

* Dr. sc. Sladana Aras Kramar, redovita profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb. E-adresa: sladana.aras@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8908-775X>.

1. UVODNO O PREDMETU ISTRAŽIVANJA

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom¹ (dalje u tekstu: KPOI) i opći komentari Odbora UN-a za prava osoba s invaliditetom učinili su bitan kvalitativni pomak u međunarodnoj i europskoj zajednici u pristupu osobama s invaliditetom, osnaživanju njihova samoodređenja i načela zabrane diskriminacije.² Zdravlje osoba s invaliditetom, među ostalim, osoba s intelektualnim i razvojnim teškoćama te poduzimanje medicinskih postupaka svakodnevno je pitanje koje se otvara u praksi, a gdje je na testu načelo jednakosti pred zakonom (čl. 12. KPOI-ja). Odbor UN-a za prava osoba s invaliditetom ističe u svojim dokumentima sustavno kršenje dostojanstva, integriteta i jednakosti osoba s invaliditetom primjerima prisilne sterilizacije, liječničke intervencije, pobačaja te uskraćenog pristupa zdravstvenoj skrbi.³ Upravo reproduktivna prava žena s invaliditetom, i to prisilne sterilizacije, pobačaji i majčinstvo razmatraju se (i) u sklopu dokumenata Odbora UN-a za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena.⁴

U Općem komentaru br. 1 podcrtava se da pravo na uživanje najviše moguće razine zdravstvenih standarda uključuje i pravo na zdravstvenu zaštitu na osnovi slobodnog i informiranog pristanka (čl. 25. KPOI-ja).⁵ U tumačenju čl. 12. KPOI-ja postavljeni su standardi razlikovanja između poslovne sposobnosti i mentalnih kapaciteta osobe. Koncept poslovne sposobnosti vezuje se uz sposobnost „držanja“ prava i obveza te sposobnost ostvarivanja tih prava i obveza, dok se mentalni kapacitet odnosi na vještine osobe da donosi odluke.⁶ Pritom se mentalni kapaciteti razlikuju kod osoba i ovise o brojnim okolnostima, kao i o okolini, uključujući i socijalne čimbenike.⁷ Zagovara se i koncept sposobnosti donošenja odluke (*decision-making ability*), za koji se ističe da je u duhu standarda KPOI-ja.⁸ Unatoč tomu, Odbor za prava osoba s invaliditetom svjestan je da države stranke u svojim zakonodavstvima spajaju koncepte poslovne sposobnosti te mentalnih kapaciteta tako da se osobi koja ima oslabljene sposobnosti

1 Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 6/2007, 3/2008, 5/2008) (HR).

2 Vidi Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 1 (2014). Article 12: Equal recognition before the law* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2014) (dalje u tekstu: CRPD/C/GC/1); Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 3 (2016) on women and girls with disabilities* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2016) (dalje u tekstu: CRPD/C/GC/3); Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2018) (dalje u tekstu: CRPD/C/GC/6).

3 CRPD/C/GC/6, t. 7. Vidi i CRPD/C/GC/3, t. 10.

4 Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *General Recommendation No. 19 on Violence Against Women* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women 1992); Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *General Recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (Women and Health)* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women 1999); Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *General Recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women 2017).

5 Tako CRPD/C/GC/1, t. 41.

6 Tako vidi u Espejo-Yaksic Nicolás, 'Legal Capacity, Vulnerability and the Idea of „Person“' u Michael Bach i Nicolás Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023), 91–92.

7 CRPD/C/GC/1, t. 13.

8 Umjesto o mentalnim kapacitetima (*mental capacity*), Bach i Kerzner govore o sposobnosti donošenja odluke (*decision-making ability*) (vidi Bach Michael i Kerzner Lana, *A New Paradigm for Protecting Autonomy and the Right to Legal Capacity* (Law Commission of Ontario 2010), 21–26, 67–72).

donošenja odluka zbog kognitivnih ili psihosocijalnih teškoća, oduzima i poslovna sposobnost za donošenje određene odluke.⁹

Države stranke obvezne su osigurati da svi zdravstveni djelatnici, uključujući i psihijatre, prije bilo kakvog medicinskog postupka dobiju slobodni i informirani pristanak osoba s invaliditetom.¹⁰ Također, naglašava se obveza osigurati da zakonski zastupnici ne daju pristanke u ime osoba s invaliditetom.¹¹ Zdravstveno osoblje treba pružiti odgovarajuće konzultacije prije davanja informiranog pristanka koje izravno uključuju osobe s invaliditetom.¹² U mjeri u kojoj je to moguće treba se osigurati da odluku donosi osoba s invaliditetom, a ne osoba koja joj pruža podršku.¹³ Posebice su odbori UN-a, kako za prava osoba s invaliditetom tako i za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, preporučili bezuvjetnu zabranu sterilizacije djece te odraslih osoba s invaliditetom ako ne postoji njihov informirani i slobodni pristanak.¹⁴ Oba odbora UN-a podcrtavaju i slobodan pristup pobačaju preko implementacije mjera koje će jamčiti prava i izbor svih žena, uključujući onih s invaliditetom.¹⁵ Bitno je razvijati i sustav podrške osobama s invaliditetom u donošenju informiranih odluka o medicinskim postupcima.¹⁶

Zamjensko davanje pristanka na medicinske postupke nije u skladu s odredbom čl. 12. KPOI-ja.¹⁷ Odbor za prava osoba s invaliditetom u svojim je zaključnim primjedbama državama stranaka isticao da moraju razvijati pravila i politike koje će zamijeniti sustav zamjenskog odlučivanja sa sustavom podrške u odlučivanju, uzimajući u obzir autonomiju, volju i sklonosti osobe.¹⁸ Poduzimanje medicinskih postupaka bez pristanka osobe o čijem je zdravlju riječ, može dovesti do povrede prava na jednakost pred zakonom, ali i do kršenja prava na osobni integritet, slobodu od mučenja te od nasilja, iskorištavanja i zlostavljanja.¹⁹

U hrvatskim okvirima donošenjem novog Obiteljskog zakona²⁰ (dalje u tekstu: ObZ) te Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama²¹ (dalje u tekstu: ZZODS) nastojali su se imple-

9 Tako u CRPD/C/GC/1, t. 15.

10 CRPD/C/GC/1, t. 41.

11 *Ibidem*.

12 *Ibidem*.

13 *Ibidem*.

14 Za dokumente Odbora UN-a za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, vidi *supra ad* bilj. 4. Za Odbor UN-a za prava osoba s invaliditetom, vidi CRPD/C/GC/1, t. 41. Vidi i United Nations General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities on sexual and reproductive health and rights of girls and young women with disabilities* (United Nations General Assembly 2017), 20.

15 Committee on the Rights of Persons with Disabilities/Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *Guaranteeing sexual and reproductive health and rights for all women, in particular women with disabilities, Joint statement by the Committee on the Rights of Persons with Disabilities and the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities/Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, 2018).

16 CRPD/C/GC/1, t. 26., t. 41. i t. 42.; CRPD/C/GC/3, t. 44., t. 45. i t. 54.; CRPD/C/GC/6, t. 30.

17 CRPD/C/GC/1, t. 26.

18 Tako *ibid*.

19 CRPD/C/GC/1, t. 42.; CRPD/C/GC/3, t. 44., t. 45. i t. 54.; CRPD/C/GC/6, t. 30. i t. 66. Vidi i odredbe čl. 12., čl. 15., čl. 16. te čl. 17. KPOI-ja.

20 Obiteljski zakon iz 2015. godine (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020 – vidi čl. 35. Zakona o Centru za posebno skrbništvo, 49/2023 – vidi Odluku i Rješenje USRH-a, br. U-I-3941/2015 i dr. od 18. travnja 2023. i dva izdvojena mišljenja sudaca, 156/2023) (HR).

21 Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama iz 2014. godine (Narodne novine, broj 76/2014) (HR).

mentirati standardi i suvremeni koncept invalidnosti promatran iz aspekta zaštite ljudskih prava.²² Dok je ZZODS istaknuo i propisao elemente informiranog pristanka osobe s duševnim smetnjama, kao čestog oblika invalidnosti, na medicinske postupke propisane tim Zakonom,²³ ObZ je (samo) odredio odluke o zdravlju koje može donijeti osoba, neovisno o tome što je lišena poslovne sposobnosti.²⁴ Drugim riječima, ObZ ne govori o kategoriji (ne)sposobnosti davanja informiranog pristanka, već o okolnosti je li osoba lišena poslovne sposobnosti. Samo štićenik,²⁵ i to neovisno o dijelu u kojem je lišen poslovne sposobnosti, može donijeti odluku o prekidu trudnoće te sudjelovanju u biomedicinskim istraživanjima (čl. 258. t. 4. i t. 5. ObZ-a). Uz to, za određene odluke o zdravlju, i to o sterilizaciji osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti, propisana je nadležnost suda u izvanparničnom postupku (čl. 504. st. 1. ObZ-a).

Cilj rada je istražiti sadrži li novi pravozaštitni put, sudski izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o zdravlju procesna jamstva osobama s invaliditetom koje su u tom dijelu lišene poslovne sposobnosti te na koji način se ta jamstva ostvaruju u praksi. Polazeći od standarda KPOI-ja te tumačenja obaju odbora UN-a, u drugom dijelu rada analiziraju se pravozaštitna svrha i bitna pitanja sudskog postupka o sterilizaciji osobe s invaliditetom koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti. Potom slijedi rasprava o tri predmeta koja su se javila u praksi kako bi se pokušao odrediti praktično-implementacijski domašaj tih odredaba ObZ-a o zdravlju osoba s invaliditetom (vidi *infra ad* 3.). U zaključnom dijelu rada iznosi se sumarna sinteza glavnih rezultata istraživanja te promišljanja autora o pravozaštitnom cilju sudskog izvanparničnog postupka radi donošenja rješenja o zdravlju osobe s invaliditetom koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti (vidi *infra ad* 4.).

2. O SVRSI SUDSKOG IZVANPARNIČNOG POSTUPKA RADI DONOŠENJA RJEŠENJA O STERILIZACIJI

2.1. OPĆENITO

Područje odlučivanja o zdravlju osoba s invaliditetom obilježava patrijarhalni pristup koji se održava i u donošenju ograničavajućih sudskih odluka o majčinstvu i reproduktivnim pravima osoba s intelektualnim i razvojnim poteškoćama, temeljenim na procjeni njihovog najboljeg interesa.²⁶ Ističe se da zaštita od diskriminacije na temelju invaliditeta u pristupu pobačaju u sklopu KPOI-ja zavisi o određenju koje prihvaća država članica o tome kad počinje zaštita

²² O suvremenom konceptu invalidnosti u sklopu KPOI-ja, vidi Martin Wayne, 'Respect for the Will of the Person' u Michael Bach i Nicolás Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023), 43.

²³ Vidi odredbe čl. 3. st. 1. t. 13. te čl. 12. ZZODS-a.

²⁴ Vidi odredbu čl. 258. t. 4. i t. 5. ObZ-a.

²⁵ U odredbi čl. 258. ObZ-a izrijeком se govori o „štićeniku“ kao osobi pod skrbištvom (vidi čl. 220. st. 1. ObZ-a). U radu će se upotrebljavati pojam osoba, odnosno osoba s invaliditetom koja je lišena poslovne sposobnosti ovisno o kontekstu.

²⁶ López Radrigán Costanza, 'Disability and Intersectionality: The Construction of Vulnerability in Sexual and Reproductive Matters' u Michael Bach i Nicolás Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023), 57.

prava na život.²⁷ U hrvatskim okvirima, na normativnoj razini bitan pomak po pitanju zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom u kontekstu zdravlja učinjen je donošenjem ObZ-a. Iako je hrvatski sustav zadržao institut lišenja poslovne sposobnosti pa i vratio mogućnost potpunog lišavanja poslovne sposobnosti,²⁸ ObZ-om su izrijekom određene odluke o osobnom stanju koje može donijeti samo osoba neovisno u kojem je dijelu lišena poslovne sposobnosti. Tako samo osoba s invaliditetom neovisno o dijelu u kojem je lišena poslovne sposobnosti, može donijeti odluku o prekidu trudnoće (čl. 258. t. 4. ObZ-a).

Slijedeći preporuke Odbora za prava osoba s invaliditetom, na čijem su tragu i preporuke Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, na normativnoj razini hrvatski zakonodavac prepoznao je pravo osobe s invaliditetom da odlučuje o pobačaju. Budući da hrvatski sustav i dalje poznaje lišavanje poslovne sposobnosti koje se temelji na duševnim smetnjama te zamjensko odlučivanje putem (stalnog) skrbnika, otvara se pitanje praktično-implementacijskog domaćaja čl. 258. t. 4. ObZ-a. ObZ ne vezuje donošenje odluke o pobačaju s informiranim pristankom osobe o čijem je zdravlju riječ niti određuje elemente procjene sposobnosti davanja informiranog pristanka. Uz to, i Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece²⁹ (dalje u tekstu: ZZM) i Zakon o zaštiti prava pacijenata³⁰ (dalje u tekstu: ZZPP) (i dalje) određuju zamjensko odlučivanje ako je riječ o osobi koja je lišena poslovne sposobnosti.³¹ Stoga se u domaćoj doktrini javljaju i shvaćanja koja oduzimaju značenje odredbama čl. 258. ObZ-a.³²

Polazeći od načela samoodređenja i tumačenja čl. 12. KPOI-ja treba prihvatiti stav o vezivanju odluka o prekidu trudnoće s konceptom slobodnog i informiranog pristanka. Unatoč rješenjima sadržanim u čl. 17. ZZPP-a kao osnovnog propisa na području zaštite prava pacijenata, (i) ZZODS je propisao medicinske postupke o kojima odlučuje sama osoba s duševnim smetnjama. Međutim, ZZODS izričito traži pisani i informirani pristanak osobe s duševnim smetnjama. Taj Zakon sadrži i određenje sposobnosti osobe s duševnim smetnjama za davanje informiranog pristanka. Pristanak je slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za primjenu određenoga medicinskog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i rizika toga medicinskog postupka i drugih mogućnosti liječenja (čl. 3. st. 1. t. 13. ZZODS-a). Osoba s duševnim smetnjama sposobna je za davanje pristanka ako može razumjeti informaciju koja je važna za davanje pristanka, upamtiti tu informaciju i koristiti ju u postupku davanja pristanka (čl. 3. st. 1. t. 13. ZZODS-a). Prije davanja pristanka mora se utvrditi sposobnost osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka (čl. 12. st. 2. ZZODS-a). Pritom okolnost da je osoba lišena poslovne sposobnosti ne znači nes-

27 *Ibid.*, 59.–60. O novijim raspravama o pobačaju općenito te njegovim ograničenjima s aspekta temeljnih ljudskih prava, v. Tucak Ivana i Blagojević Anita, 'Abortion in Europe' (2020) 4 EU and Comparative Law Issues and Challenges Series, 1135.

28 Za kritiku sustava vidi Rešetar Branka, *Komentar Obiteljskog zakona; I. knjiga; Temeljna načela, brak, pravni odnosi roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija* (Organizator, 2022), 46.–47., 799.–800. Za (ponovno) uvođenje potpunog lišavanja poslovne sposobnosti u hrvatski sustav, vidi Aras Kramar Sladana, 'Izvanparnični postupak radi lišenja poslovne sposobnosti' (2024) XXXIII(4) Pravo i porezi, 78.

29 Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (Narodne novine, broj 18/1978, 31/1986, 47/1989, 88/2009) (HR).

30 Zakon o zaštiti prava pacijenata (Narodne novine, broj 169/2004, 37/2008) (HR).

31 Vidi odredbe čl. 17. ZZPP-a te čl. 10. i čl. 18. ZZM-a.

32 Tako vidi Hrabar Dubravka, *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi* (Narodne novine 2019), 116.–117.

posobnost za davanje pristanka pa se prije primjene medicinskog postupka, sposobnost za davanje pristanka mora utvrđivati i kod te osobe (čl. 12. st. 3. ZZODS-a).

Dok ObZ odluku o pobačaju stavlja u područje autonomije volje osobe s invaliditetom neovisno o tome što je lišena poslovne sposobnosti, za predmete sterilizacije propisana je sudska nadležnost, i to sudski izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o zdravlju „štićenika“.³³ Prvo pitanje koje se otvara jest kako tumačiti propisivanje sudske izvanparničnog postupka u predmetima o zdravlju, među ostalim, o sterilizaciji osoba koje su u tom dijelu lišene poslovne sposobnosti. Koji je pravozaštitni cilj tog postupka?

Oba odbora UN-a, kako za prava osoba s invaliditetom tako i za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, naglašavaju bezuvjetnu zabranu sterilizacije osoba s invaliditetom ako ne postoji njihov informirani i slobodni pristanak.³⁴ Odbor za prava osoba s invaliditetom u svojim je zaključnim primjedbama državama strankama izražavao zabrinutost oko normativnih rješenja i slučajeva sterilizacije osobe s invaliditetom na zahtjev skrbnika ili na temelju odluke suda, uz izostanak slobodnog i informiranog pristanka osobe o čijem je zdravlju riječ.³⁵ Općenito, navodi se izostanak mjera i sustava podrške osobama s invaliditetom u donošenju informiranih odluka o medicinskim postupcima, uključujući i postupke i usluge seksualnog i reproduktivnog zdravlja.³⁶

Propisivanje sudske nadležnosti i postupka u predmetima o zdravlju osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti ne bi se smjelo tumačiti na način da bi sud mogao mimo volje te osobe „odobriti“ sterilizaciju, već da se postojanjem sudske nadležnosti i njezinih procesnih jamstava osnažuju prava osoba s invaliditetom (*arg. ex* čl. 8., čl. 219., čl. 220. st. 2. i st. 3., čl. 221., čl. 233. ObZ-a). U svjetlu suvremenog shvaćanja ljudskih prava osoba s invaliditetom, između autonomije volje tih osoba te patrijarhalnog pristupa koji se opravdava najboljim interesom osobe s invaliditetom, treba optirati za autonomiju volje.³⁷ U procesnom smislu prihvaćanje suvremenog modela znači da bi sudski postupak u bitnim pitanjima zdravlja osobe s invaliditetom te s time povezanih medicinskih postupaka trebao omogućiti osobi s invaliditetom da putem imenovanog zastupnika u postupku izrazi svoje želje, osjećaje i sklonosti, uopće da joj se pruži stvarna i učinkovita mogućnost i podrška u izražavanju informiranog pri-

33 Vidi odredbe čl. 504. do čl. 508. ObZ-a.

34 López Radrigán (n 26), 58–59. Posebna pozornost pridaje se i osobama s invaliditetom koje su institucionalno smještene. Vidi United Nations General Assembly (n 14), 20.

35 Tako vidi Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Germany* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2023), t. 37., t. 38., t. 57. i t. 58.; Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Austria* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2023), t. 43. i t. 44. Za Hrvatsku, vidi Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the initial report of Croatia* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2015), t. 27. i t. 28.

36 Vidi Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Germany* (n 35), t. 57. i t. 58.; Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Austria* (n 35), t. 59. i t. 60.; Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Croatia* (n 35), t. 18. i t. 28.

37 Za poredbeno istraživanje, tako vidi López Radrigán (n 26), 57. U kontekstu autonomije volje osobe s invaliditetom, Bach govori o standardu najbolje tumačene volje i sklonosti (*the best interpretation of will and preferences*) (Bach Michael, 'Losing Legal Capacity and Power Over Personal Life: The „Decision-Making Capability“ Alternative' u Michael Bach i Nicolás Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023), 79). Za domaća istraživanja, vidi Rešetar, Branka i Tucak, Ivana, 'Autonomija osoba s duševnim smetnjama' u Anica Bilić, Tatjana Bertok-Zupković, Tatjana Iles, Vedrana Marković i Mirna Sabljarić (ur.), *Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju, Zbornik radova s 1. Međunarodne umjetničke i znanstvene konferencije* (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2021), 906,

stanka na medicinski postupak.³⁸ S druge strane, dužnost je suda u izvanparničnom postupku da ispita u konkretnom predmetu sposobnost osobe o čijem je zdravlju riječ za donošenje informirane odluke te da joj se osigura odgovarajuća informacija (o svrsi, posljedicama, koristima i rizicima medicinskog postupka), uz sudjelovanje vještaka odgovarajućih stručnih znanja (*arg. ex* čl. 499. st. 1., čl. 505. st. 2. do st. 3. ObZ-a). Stoga se i sugerira da bi sudski postupak u sklopu nove paradigme poimanja invaliditeta te standarda KPOI-ja, trebalo (i normativno) vezivati uz sposobnost donošenja informirane odluke o zdravlju, a ne uz kriterij lišavanja poslovne sposobnosti.³⁹

2.2. ODREĐENA POSTUPOVNOPRAVNA PITANJA

Sudski izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o zdravlju osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti, postavljen je kao dispozicijski postupak (*arg. ex* 505. st. 1. ObZ-a). Njega pokreće prijedlogom osoba koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti ili njezin skrbnik (čl. 505. st. 1. ObZ-a). U postupku je sud ovlašten utvrđivati (i) činjenice koje stranke nisu iznijele, a može odlučiti da se dokazuju i činjenice koje su stranke priznale u postupku (čl. 350. ObZ-a). Također, sud može za utvrđivanje tih činjenica odlučiti i da se izvedu dokazi koje stranke nisu predložile (*arg. ex*: čl. 350., čl. 440. st. 2. ObZ-a). U tom kontekstu treba tumačiti i dužnost suda da tijekom postupka osobito pazi na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom (čl. 348. st. 1. ObZ-a).

Polazeći od okolnosti da je riječ o izvanparničnom postupanju, prema ObZ-u sud će uzeti u obzir i sve ono što je izneseno izvan usmene rasprave u postupku, pa i u onim postupcima u kojima je određeno njezino održavanje (čl. 440. st. 4. ObZ-a). Sud može i izvan rasprave izvoditi dokaze, strankama nalogati da dopune svoje navode te poduzimati druge postupovne radnje (čl. 440. st. 4. ObZ-a). U postupku u povodu prijedloga za donošenje rješenja o zdravlju, sud će saslušati osobu lišenu poslovne sposobnosti o čijem se zdravlju vodi postupak, skrbnika i prema potrebi druge osobe koje su bliske s osobom o čijem se zdravlju vodi postupak (čl. 505. st. 2. ObZ-a).⁴⁰ Ako se osoba nalazi u psihijatrijskoj ili socijalnoj ustanovi ili je lišen slobode saslušat će se u pravilu u toj ustanovi, odnosno u okviru zatvorskog sustava (čl. 505. st. 3. ObZ-a). Ako sud utvrdi da saslušanje osobe nije moguće s obzirom na njezino zdravstveno stanje, dužan je o tome sastaviti bilješku u spisu i navesti razloge nemogućnosti saslušanja (čl. 505. st. 4. ObZ-a).

U postupku radi donošenja rješenja o zdravlju osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti, naglašeno je načelo žurnosti propisivanjem roka za donošenje prvostupanjskog rješenja (čl. 504. st. 2. ObZ-a), kao i roka za podnošenje žalbe te donošenje i otpremanje dru-

38 *Arg. ex* CRPD/C/GC/1, t. 26., t. 41. i t. 42.; CRPD/C/GC/3, t. 44., t. 45. i t. 54.; CRPD/C/GC/6, t. 30.

39 Aras Kramar, Slađana, 'Sudski postupak u predmetima o zdravlju osoba lišenih poslovne sposobnosti: novi izvor diskriminacije?' u Dinka Šago, Jozo Čizmić, Vesna Rijavec, Arsen Janevski, Aleš Galić, Vesna Lazić Šmoljanić i Milijan Sesar (ur.), *Zbornik radova s V. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća* (Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu 2019), 143.

40 Riječ može biti o članovima kućanstva, srođnicima, njezinu bračnom odnosno izvanbračnom drugu, osobi od povjerenja i sl. Aras Kramar, Slađana, *Komentar Obiteljskog zakona; II. knjiga; Postupak pred sudom i prijelazne i završne odredbe* (Organizator, 2022), 662.

gostupanjskog rješenja (čl. 508. st. 1. i st. 2. ObZ-a). U kontekstu djelotvornosti postupka sud može odrediti da pravni učinci rješenja o zdravlju nastupaju prije pravomoćnosti ako je to potrebno radi zaštite osobe o čijem se zdravlju vodi postupak (čl. 508. st. 3. ObZ-a).

U analizi odredaba ObZ-a o pobijanju prvostupanjskog rješenja o zdravlju osobe lišene poslovne sposobnosti žalbom te o ovlasti suda odrediti da djelotvornost toga rješenja nastupa prije njegove pravomoćnosti, treba uzeti novine Zakona o izvanparničnom postupku o privremenim učincima rješenja (dalje u tekstu: ZIP).⁴¹ Prema ZIP-u koji se u postupcima o zdravlju osoba lišenih polovne sposobnosti primjenjuje na odgovarajući način,⁴² izrijekom je određen trenutak te pitanje na čiju se inicijativu može izmijeniti odluka o privremenim učincima rješenja. Odluka o privremenim učincima rješenja u izvanparničnom postupku može se izmijeniti na prijedlog stranke, osobito ako učini vjerojatnim da bi zbog toga mogla pretrpjeti znatniju štetu koja se ne bi mogla otkloniti prihvaćanjem pravnog lijeka (čl. 34. st. 3. ZIP-a).

3. RJEŠENJA U PREDMETIMA O STERILIZACIJI

3.1. PREDMET R2-35/2016-16 OD 19. PROSINCA 2016.⁴³

3.1.1. Činjenični opis

Izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o zdravlju pokrenuo je (stalni) skrbnik kao predlagatelj.⁴⁴ Predmet postupka je odobravanje provođenja postupka sterilizacije pri porodu ili neposredno nakon poroda protustranke.⁴⁵ Protustranka je osoba potpuno lišena poslovne sposobnosti.⁴⁶ Iz prijedloga proizlazi da je već rodila dvoje djece, kao i da je lišena prava na roditeljsku skrb za oboje djece.⁴⁷ Pritom su djeca povjerena predlagatelju u ovom postupku (dakle, skrbniku protustranke).⁴⁸ U prijedlogu se navodi i da je protustranka u visokom stupnju trudnoće u vrijeme pokretanja postupka radi donošenja rješenja o sterilizaciji.⁴⁹

Županijski sud kao prvostupanjski sud prihvatio je prijedlog te odobrio sterilizaciju protustranke podvezivanjem jajovoda koja se imala provesti istodobno s trećim porodom.⁵⁰ U povodu podnesene žalbe zastupnika protustranke, navedenu je odluku potvrdio Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH) kao drugostupanjski sud.⁵¹

⁴¹ Vidi odredbu čl. 34. Zakona o izvanparničnom postupku iz 2023. godine (Narodne novine, broj 59/2023) (HR).

⁴² Vidi odredbu čl. 346. ObZ-a.

⁴³ Rješenje R2-35/2016-16 Županijski sud u Bjelovaru (19. prosinca 2016.) (HR). U povodu žalbe, Rješenje Gž-20/2016-2 VSRH (27. prosinca 2016.) (HR).

⁴⁴ Rješenje R2-35/2016-16 (n 43).

⁴⁵ Vidi *ibid.*

⁴⁶ Vidi *ibid.*

⁴⁷ Vidi *ibid.*

⁴⁸ Vidi *ibid.*

⁴⁹ Tako *ibid.*

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ Rješenje Gž-20/2016-2 VSRH (n 43).

3.1.2. Analiza procesnih jamstava

Opisani izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o sterilizaciji pokrenuo je stalni skrbnik osobe potpuno lišene poslovne sposobnosti.⁵² Pritom je ObZ izrijekom propisao i aktivnu legitimaciju „štićenika“, osobe koja je lišena poslovne sposobnosti te o čijem se zdravlju vodi postupak (*arg. ex* čl. 505. st. 1. ObZ-a). Uz to, u procesnoj doktrini je zauzet stav da citirana odredba čl. 505. st. 1. ObZ-a ima (i) značenje odredbe kojom se osobi koja je lišena poslovne sposobnosti u dijelu odluka o zdravlju, priznaje postupovna sposobnost za pokretanje postupka te poduzimanje daljnjih radnji u postupku radi donošenja rješenja o zdravlju.⁵³ Shvaćanje o postupovnoj sposobnosti osobe koja je inače lišena poslovne sposobnosti u dijelu odluka o zdravlju, da pristupi sudu i pokrene odgovarajući sudski postupak u kojem se odlučuje o bitnim pitanjima zdravlja te osobe u skladu je sa suvremenim konceptom i zahtjevima KPOI-ja o jednakosti pred zakonom (čl. 12. KPOI-ja), osiguranju djelotvornog pristupa pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama, među ostalim, putem osiguravanja postupovnih prilagodbi (čl. 13. st. 1. KPOI-ja). Unatoč tomu, okolnost je da su se dosad u praksi (u načelu) javljali (stalni) skrbnici kao predlagatelji u predmetima o sterilizaciji.⁵⁴

Pitanje pokretanja sudskog postupka povezano je s druga dva pitanja. Prvo se tiče specijalizacije i edukacije sudaca koji sude u izvanparničnim postupcima o zdravlju osoba lišenih poslovne sposobnosti. Drugo je pitanje zastupanja osoba koje su lišene poslovne sposobnosti u postupku u kojem se odlučuje o pitanjima njihova zdravlja, i to unatoč prihvatanju shvaćanja o permisivnom stavu ObZ-a prema njihovoj postupovnoj sposobnosti u tom postupku (*arg. ex* čl. 505. st. 1. ObZ-a).

Uloga stručnjaka te edukacija i razvoj pravila postupanja naglašeni su u konvencijskom okviru. KPOI i Opći komentar br. 1 ističu obvezu država stranaka u osiguranju pristupa pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama.⁵⁵ Policijski službenici, socijalni radnici i drugi stručnjaci moraju imati odgovarajuću edukaciju kao jamstvo ljudskih prava osoba s invaliditetom.⁵⁶ Načelo je Općeg komentara br. 1 edukacija i podizanje svijesti u profesijama u širem smislu, uključujući i pravosuđe.⁵⁷ Podrška u ostvarivanju poslovne sposobnosti, odnosno na području pravosuđa postupovne sposobnosti te sposobnosti svjedočenja u sudskim i drugim oficijelnim postupcima podrazumijeva i prilagodbu postupka i primjenu različitih komunikacijskih metoda (videoprijenos iskaza odnosno svjedočenja i sl.).⁵⁸

U hrvatskom sustavu u prvostupanjskom postupku radi donošenja rješenja o zdravlju osoba koja je lišena poslovne sposobnosti sudi županijski sud u vijeću od tri suca (čl. 506. st. 1. ObZ-a). Opredjeljenje zakonodavca prema kolegijalnom sastavu suda, i to županijskog suda kao prvostupanjskog suda, kako se navodi u obrazloženju Konačnog prijedloga ObZ-a, moti-

⁵² Rješenje R2-35/2016-16 (n 43).

⁵³ Aras Kramar (n 40), 659.

⁵⁴ Rješenje R2-35/2016-16 (n 43). Vidi i *infra* ad 3.2. i 3.3.

⁵⁵ CRPD/C/GC/1, t. 38.

⁵⁶ CRPD/C/GC/1, t. 39.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Tako u *ibid.*

virano je potrebom zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom.⁵⁹ S druge strane, u izvanparničnim postupcima prisilnog smještaja osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijsku ustanovu odlučuju suci županijskog suda koje je postavio predsjednik VSRH-a iz redova sudaca tog nadležnog suda za vrijeme od pet godina, vodeći računa o njihovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije.⁶⁰ Tomu treba pridodati okolnost da u izvanparničnim postupcima radi lišenja i radi vraćanja poslovne sposobnosti osoba odlučuju suci obiteljskih sudskih odjela određenih općinskih sudova koje je postavio predsjednik VSRH-a iz redova sudaca tog nadležnog općinskog suda za vrijeme od pet godina.⁶¹

Iako suci obiteljskih sudskih odjela postupaju i u osjetljivim predmetima osoba s invaliditetom, o pitanjima njihove poslovne sposobnosti, ZS-om su kao kriteriji propisani (samo) izražene sklonosti za odgoj, potrebe i probitke djece, vladanje osnovnim znanjima iz područja socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe te redovito pohađanje stručnog usavršavanja iz ovih područja (čl. 37. st. 9. ZS-a). Kako u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti⁶² tako i u projekcijama oko izmjene ZS-a, isticala se potreba edukacije sudaca obiteljskih sudskih odjela, okolnost da je jedno stručno usavršavanje u sklopu Pravosudne akademije ili Europske mreže centara za stručno usavršavanje pravosudnih dužnosnika, kao obveza tih sudaca nezadovoljavajuće.⁶³ Međutim, odgovarajući pravilnik o edukaciji sudaca obiteljskih sudskih odjela koji odlučuju (i) o poslovnoj sposobnosti osoba nije donesen iako za njegovo donošenje postoji izričita zakonska osnova.⁶⁴

Drugo je bitno pitanje ostvarivanja (procesnih) prava osoba s invaliditetom njihovo zastupanje u postupku u kojem se odlučuje o pitanjima njihova zdravlja. ObZ izrijeком ne uređuje pitanje zastupanja osobe koja je lišena poslovne sposobnosti i o čijem se zdravlju odlučuje u sudskom izvanparničnom postupku. Različita je procesna situacija kod sudskog izvanparničnog postupka radi lišenja poslovne sposobnosti. U slučaju postupka radi lišenja poslovne sposobnosti propisano je da će Hrvatski zavod za socijalni rad (dalje u tekstu: HZSR) imenovati osobi o čijoj se poslovnoj sposobnosti odlučuje posebnog skrbnika (u načelu)⁶⁵ iz Centra za posebno skrbništvo (dalje u tekstu: CZPS) (čl. 236. st. 5., čl. 241. st. 1. t. 1. ObZ-a). Uz to, Zakon se određuje i prema osobi koju je osoba prema kojoj se vodi postupak radi lišenja poslovne sposobnosti ovlastila kao punomoćnika. U opisanoj procesnoj situaciji neće biti imenovan po-

59 'Konačni prijedlog Obiteljskog zakona iz 2015. godine' (Vlada Republike Hrvatske, rujan 2015.), <https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080847/PZE_847.pdf> pristupljeno 10. ožujka 2025., 259.–260.

60 Vidi odredbu čl. 34. st. 2. ZZODS-a. Tako vidi Grozdanić, Velinka (ur.), *Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama s provedbenim propisima, primjerima sudskih odluka, međunarodnim dokumentima i presudama Europskog suda za ljudska prava* (Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci 2015.), 136.–137.

61 Vidi odredbu čl. 37. st. 10. Zakona o sudovima (Narodne novine, broj 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016, 67/2018, 126/2019, 130/2020 – vidi Odluku i Rješenje USRH-a od 3. studenoga 2020., 21/2022, 60/2022 – vidi Rješenje USRH-a od 16. svibnja 2022., 16/2023 – vidi Odluku i Rješenje USRH-a broj: U-I-2215/2022 i dr. od 7. veljače 2023., 155/2023, 36/2024; dalje u tekstu: ZS) (HR).

62 'Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.' (Vlada Republike Hrvatske, srpanj 2021.), <<https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>> pristupljeno 10. ožujka 2025., 734.–735.

63 'Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima' (Vlada Republike Hrvatske, prosinac 2021.) <https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-12-02/172701/PZ_207.pdf> pristupljeno 10. ožujka 2025., 17.

64 Vidi odredbu čl. 37. st. 11. ZS-a.

65 Iznimku predstavlja okolnost da je osoba u obliku javnobilježničke isprave (anticipirane naredbe) odredila osobu koju želi da joj se imenuje posebnim skrbnikom u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti (čl. 236. st. 6., čl. 241. st. 2. ObZ-a).

sební skrbnik iz CZPS-a u cilju zastupanja osobe u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti (*arg. ex* čl. 236. st. 2. ObZ-a).

U analiziranom predmetu R2-35/2016-16 osobu o čijoj se sterilizaciji odlučivalo u postupku zastupao je odvjetnik. Pritom ga je prvostupanjski sud u svojoj odluci naveo kao privremenog zastupnika,⁶⁶ dok ga je drugostupanjski sud (VSRH) naveo kao posebnog skrbnika.⁶⁷ U kontekstu rasprave pitanja zastupanja osoba s invaliditetom u oficijelnim postupcima, treba primijetiti da ZZODS propisuje da u sudskim postupcima u sklopu tog Zakona osoba s duševnim smetnjama mora imati odvjetnika (čl. 15. ZZODS-a). Ako ga osoba s duševnim smetnjama, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik sam ne izabere, sud će po službenoj dužnosti postaviti odvjetnika vodeći računa o njegovoj stručnosti iz područja forenzičke psihijatrije (čl. 15. ZZODS-a). Ako nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, odmah će donijeti rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i prisilno zadržanoj osobi postaviti odvjetnika ako ga ta osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik nije već izabrao (čl. 35. st. 1. ZZODS-a). Pritom prisilno zadržana osoba, osoba od povjerenja ili zakonski zastupnik ovlašteni su umjesto odvjetnika kojeg je sud postavio izabrati drugog odvjetnika (čl. 35. st. 2. ZZODS-a).

Polazeći od načela djelotvornog pristupa pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama, putem osiguravanja postupovnih prilagodbi te podrške u ostvarivanju poslovne (i postupovne) sposobnosti, tim više bi osobama koje su lišene poslovne sposobnosti u postupcima u kojima se odlučuje o pitanjima njihova zdravlja trebalo osigurati zastupnika (*arg. ex* čl. 12., čl. 13. st. 1. KPOI-ja). Uzimajući u obzir potrebnu edukaciju i stručna znanja i vještine u komunikaciji s osobama s invaliditetom (*arg. ex* čl. 13. st. 2. KPOI-ja), ali i koherentnost sustava, kao zastupnik trebao bi se imenovati posebni skrbnik iz CZPS-a; dakle, posebni skrbnik koji i inače zastupa osobe s invaliditetom u izvanparničnim postupcima prema ObZ-u o njihovoj poslovnoj sposobnosti (*arg. ex* čl. 236. st. 2. i st. 5., čl. 241. st. 1. t. 1. ObZ-a).⁶⁸

U predmetu R2-35/2016-16 sud je saslušao predlagatelja (skrbnika protustranke) i protustranku (osobu o čijem se zdravlju odlučivalo u postupku) te odredio i proveo vještačenja po odgovarajućim doktorima medicine (psihijatru i ginekologu).⁶⁹ Protustranka je izjavila da „želi sterilizaciju, jer da više ne želi djecu“.⁷⁰ Riječ je o osobi o čijem se zdravlju, i to sterilizaciji odlučuje u postupku, a koja je potpuno lišena poslovne sposobnosti.⁷¹ Analizirajući prvostupanjsko rješenje u ovom predmetu, sud se u obrazloženju nije osvrnuo na sposobnost shvaćanja protustranke o predmetu postupka i posljedicama odluke o sterilizaciji, uopće o tome je li protustranki objašnjen postupak sterilizacije te o njezinim sposobnostima shvaćanja tog medicinskog postupka, njegove svrhe, posljedica, koristi i rizika. Promatrajući odluku suda iz aspekta

66 Rješenje R2-35/2016-16 (n 43).

67 Rješenje Gž-20/2016-2 VSRH (n 43).

68 Za stručna znanja i vještine koje se zahtijevaju od posebnih skrbnika iz CZPS-a, vidi Pravilnik o edukacijama, stručnim znanjima i vještinama potrebnim za komunikaciju s djetetom i odraslom osobom pravnika s položenim pravosudnim ispitom te dodatnim stručnim znanjima, vještinama i kompetencijama socijalnog radnika, psihologa i socijalnog pedagoga zaposlenog u Centru za posebno skrbništvo iz 2021. godine (Narodne novine, broj 2/2021, 131/2021, 21/2024) (HR).

69 Vidi u Rješenje R2-35/2016-16 (n 43).

70 Citirano prema *ibid.*

71 Vidi u *ibid.*

KPOI-jevskih standarda, u obrazloženju odluke izostaje procjena sposobnosti protustranke za donošenje odluke o slobodnom i informiranom pristanku na medicinski postupak. Ono što se može pročitati u odluci, s druge strane, može bitno je negativni utjecaj duševnog invaliditeta protustranke (mentalna retardacija uz znakove poremećaja u ponašanju) na (potencijalne) trudnoće i porode, kao i o može bitno negativnom utjecaju psihofarmakološke terapije koju prima protustranka na fetus i djecu.⁷²

3.2. PREDMET R1-12/2019-21 OD 5. STUDENOGA 2019.⁷³

3.2.1. Činjenični opis

Izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o sterilizaciji pokrenuo je (stalni) skrbnik kao predlagatelj.⁷⁴ Protustranka je osoba potpuno lišena poslovne sposobnosti.⁷⁵ U prijedlogu se navodi da je protustranka do pokretanja ovog postupka rodila petero žive djece, imala dva pobačaja te da je trudna u trenutku pokretanja postupka.⁷⁶ Iz prijedloga proizlazi da je protustranka osoba s mentalnom retardacijom i višestrukim poremećajima u razvoju, da joj je potrebna stalna pomoć i nadzor skrbnika, da se zbog svojeg zdravstvenog stanja nije u mogućnosti brinuti o djeci te da je svaka njezina trudnoća rizična i ostavlja velike posljedice na njezino zdravstveno stanje.⁷⁷

Županijski sud kao prvostupanjski sud odbio je prijedlog za sterilizaciju protustranke.⁷⁸

3.2.2. Analiza procesnih jamstava

U predmetu R1-12/2019-21 sud je saslušao skrbnika kao predlagatelja postupka i protustranku te odredio i proveo vještačenja po vještacima ginekologu i psihijatru.⁷⁹ Analizirajući obrazloženje odluke, sud se osvrnuo na sposobnost shvaćanja protustranke značenja i posljedica ovog sudskog postupka, kao i samog postupka sterilizacije.⁸⁰ U tom smislu u odluci se navodi da iz nalaza vještaka psihijatra te njegova usmenog iskaza proizlazi da protustranka shvaća bit prijedloga o kojem se vodi sudski postupak.⁸¹ Također, da je protustranka promijenila svoju odluku o sterilizaciji.⁸² Sud u obrazloženju ističe da je stranka na ročištu izjavila

⁷² Vidi u *ibid.*

⁷³ Rješenje R1-12/2019-21 Županijski sud u Varaždinu (5. studenoga 2019.) (HR).

⁷⁴ Vidi u *ibid.*

⁷⁵ *Ibidem.*

⁷⁶ Vidi u *ibid.*

⁷⁷ Vidi u *ibid.*

⁷⁸ *Ibidem.*

⁷⁹ Vidi u *ibid.*

⁸⁰ Vidi u *ibid.*

⁸¹ Tako *ibid.*

⁸² *Ibidem.*

da pristaje na sterilizaciju.⁸³ Pritom je protustranka u svojem usmenom iskazu pred sudom uvjetovala pristanak na sterilizaciju zadržavanjem djeteta kojeg upravo nosi.⁸⁴ S druge strane, protustranka je pred vještakom bila odlučna u izjavi da ne pristaje na sterilizaciju te da ju „nitko na nju ne može prisiliti“.⁸⁵ Stoga sud suglasnost protustranke za sterilizaciju koju je ona dala tijekom postupka „nije cijenio kao vjerodostojnu zbog očitog nerazumijevanja posljedice dane suglasnosti koja je usmjerena u ishodu mogućnosti zadržavanja djeteta koje će se roditi (...)“.⁸⁶

Sud je odluku o odbijanju prijedloga utemeljio (i) na nalazu i mišljenju vještaka ginekologa iz kojeg proizlazi da se protustranku nikakvim mjerama ne može prisiliti na sterilizaciju ako se ona (protustranka) protivi sterilizaciji kao trajnoj metodi zaštite od trudnoće.⁸⁷ Također, vještak navodi (i) da postoje razmjerno prihvatljive i sigurne reverzibilne metode zaštite od začeca, primjerice, postavljanje intrauterinog uloška (spirale).⁸⁸

U ovom predmetu (R1-12/2019-21), sud je protustranki imenovao privremenog zastupnika, i to odvjetnika. Za istu procesnu situaciju i analizu, vidi *supra ad* 3.1.2. U svjetlu načela djelotvornog pristupa pravosuđu osobama s invaliditetom na jednakoj osnovi s drugim osobama te podrške u ostvarivanju poslovne (i postupovne) sposobnosti, u predmetima zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom, bitno je pravo tih osoba za educiranog zastupnika. U praksi izvanparničnih predmeta o poslovnoj sposobnosti osoba s invaliditetom često se otvaraju rasprave što ti posebni skrbnici zastupaju: volju, osjećaje i sklonosti osobe s invaliditetom ili njihov najbolji interes. (I) u poredbenim okvirima raspravlja se navedeno pitanje te zastupa odbacivanje načela najboljeg interesa, prihvaćanjem onog o autonomiji volje osobe s invaliditetom.⁸⁹ Govori se i o načelu „najbolje tumačene volje i sklonosti“ (*the best interpretation of will and preferences*) koje uključuje tumačenje namjera osobe, njezine volje i sklonosti, a koje često mogu razumjeti samo osobe koje dobro poznaju osobu o kojoj je riječ.⁹⁰

3.3. PREDMET P-11/2020-5 OD 19. KOLOVOZA 2020.⁹¹

3.3.1. Činjenični opis

Izvanparnični postupak radi donošenja rješenja o sterilizaciji pokrenuo je (stalni) skrbnik kao predlagatelj.⁹² Protustranka je osoba djelomično lišena poslovne sposobnosti.⁹³ Iz prijed-

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ Tako *ibid*.

⁸⁵ Tako *ibid*.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Vidi *ibid*.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ López Radrigán (n 26), 57.; Bach (n 37), 79.

⁹⁰ Bach (n 37), 79.

⁹¹ Rješenje P-11/2020-5 Županijski sud u Zagrebu (19. kolovoza 2020.) (HR).

⁹² Vidi u *ibid*.

⁹³ *Ibidem*.

loga proizlazi da je opseg lišenja poslovne sposobnosti određen na način da ne može poduzimati radnje koje se odnose na redovito, ambulantno i hospitalno liječenje te mjere „koje se odnose na roditeljstvo”.⁹⁴ U prijedlogu se navodi da se protustranka nalazi na psihijatrijskom liječenju gdje će biti do poroda, da namjerava po porodu dijete povjeriti nadležnoj ustanovi za nezbrinutu djecu i odseliti se, da je već rodila te se dijete nalazi u smještaju u udomiteljskoj obitelji.⁹⁵ U trenutku pokretanja ovog postupka protustranki je oduzeto pravo na stanovanje s djetetom.⁹⁶ Uz to, vodi se sudski postupak o mjeri obiteljskoppravne zaštite, i to radi lišenja prava na roditeljsku skrb.⁹⁷

Županijski sud kao prvostupanjski sud prihvatio je prijedlog te odobrio sterilizaciju protustranke.⁹⁸

3.3.2. Analiza procesnih jamstava

U predmetu P-11/2020-5 sud je saslušao predlagatelja postupka (skrbnika), protustranku (osobu o čijem se zdravlju odlučivalo u postupku), liječnika protustranke te izvršio uvid u odgovarajuće odluke suda i dokumentaciju te isprave prijašnjeg centra za socijalnu skrb.⁹⁹ U svom iskazu protustranka navodi da je trudna, da već ima jedno dijete, da bi uskoro trebala roditi te da nema uvjeta da se brine o djetetu.¹⁰⁰ Uz to, da je dugo razmišljala da se provede postupak njezine sterilizacije te je „sto posto sigurna u svoju odluku”.¹⁰¹ Protustranka je istaknula (i) da je preko svojeg skrbnika inicirala ovaj postupak te da ju na sterilizaciju nitko nije nagovarao.¹⁰²

U prijedlogu, kao i u iskazu, skrbnik kao predlagatelj naveo je da je postupak pokrenuo na inicijativu svoje štićenice (u postupku protustranke).¹⁰³ Upućuje na psihičko stanje protustranke, okolnost da se već jedno dijete nalazi u udomiteljskoj obitelji, da će takva situacija biti i s drugim djetetom te da je u interesu protustranke da se prijedlog prihvati.¹⁰⁴ Liječnik protustranke naveo je da se vodi liječenje protustranke posljednjih nekoliko mjeseci, da je njezino zdravstveno stanje u stanju parcijalne remisije te da odluka kojom bi se prihvatio prijedlog za sterilizaciju ne bi bila protivna njezinu interesu.¹⁰⁵

Sud je svoju odluku kojom je prihvatio prijedlog utemeljio na okolnostima da se protustranka ne brine o starijem djetetu koje je smješteno u udomiteljsku obitelj, da je s dovoljnim stupnjem izvjesnosti u dokaznom postupku utvrđeno da se neće brinuti niti o djetetu kojeg

94 Tako u *ibid.*

95 Vidi u *ibid.*

96 Tako u *ibid.*

97 Tako u *ibid.*

98 *Ibidem.*

99 Vidi *ibid.*

100 Vidi *ibid.*

101 Tako *ibid.*

102 *Ibidem.*

103 Tako *ibid.*

104 Vidi *ibid.*

105 Vidi *ibid.*

treba roditi, da se protustranka ne protivi sterilizaciji te da i njezin skrbnik, u ovom postupku predlagatelj, kao i njezin liječnik smatraju da prihvatanje prijedloga ne bi bilo protivno njezinu interesu.¹⁰⁶

Različito od prethodna dva analizirana predmeta (v. *supra ad* 3.1.2. i 3.2.2.), u ovom postupku sud nije protustranki imenovao zastupnika, niti je provedeno vještačenje, među ostalim, njezinih kapaciteta za donošenje odluke o konkretnom pitanju zdravlja. Protustranka je navela da se ne protivi prijedlogu svojeg skrbnika kao predlagatelja u postupku.¹⁰⁷ Međutim, analizirajući prvostupanjsko rješenje u ovom predmetu, sud se u obrazloženju nije osvrnuo na sposobnost shvaćanja protustranke o predmetu postupka i posljedicama odluke o sterilizaciji, uopće o tome je li protustranki objašnjen postupak sterilizacije te o njezinim sposobnostima shvaćanja tog medicinskog postupka, njegove svrhe, posljedica, koristi i rizika. Promatrajući odluku suda iz aspekta KPOI-jevskih standarda, u obrazloženju odluke izostaje procjena sposobnosti protustranke za donošenje odluke o slobodnom i informiranom pristanku na medicinski postupak. Uopće, izostaje podrška u ostvarivanju sposobnosti za donošenje odluke o sterilizaciji, među ostalim, u vidu zastupnika (neovisnom o njezinu stalnom skrbniku) koji bi ju zastupao u sudskom postupku u tom pitanju. O zastupanju osobe koja je lišena poslovne sposobnosti u postupku radi donošenja odluke o njezinu zdravlju, vidi i analizu *supra ad* 3.1.2.

Dok je u izvanparničnom postupku o poslovnoj sposobnosti ObZ-om izrijekom propisano da osobu o čijoj se poslovnoj sposobnosti vodi postupak mora osobno i neposredno pregledati vještak odgovarajuće struke (čl. 499. st. 1. ObZ-a), takvo normativno određenje izostaje kod postupka o zdravlju osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti. U kontekstu zahtjeva, kako Odbora za prava osoba s invaliditetom tako i Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, o bezuvjetnoj zabrani sterilizacije djece te odraslih osoba s invaliditetom ako ne postoji njihov informirani i slobodni priistanak, treba uzeti da bi sud (koji sam ne raspolaže stručnim znanjima), trebao odrediti vještačenje.¹⁰⁸ Bitno je da osobu o čijem se zdravlju vodi postupak osobno i neposredno pregleda vještak odgovarajuće struke, i to u cilju davanja odgovarajućih informacija toj osobi o konkretnom medicinskom postupku i njegovim posljedicama ako je to moguće te u cilju procjene njezinih sposobnosti za donošenje slobodne i informirane odluke o sterilizaciji (*arg. ex* čl. 499. st. 1. ObZ-a).

4. ZAKLJUČAK

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, općenito tumačenja Odbora za prava osoba s invaliditetom učinila su bitan kvalitativni pomak u međunarodnoj i europskoj zajednici u pristupu i zaštiti osoba s invaliditetom. Zdravlje osoba s invaliditetom te poduzimanje medicinskih postupaka svakodnevno je pitanje koje se otvara u praksi, a gdje je na testu načelo samoodređenja te zabrane diskriminacije. Posebice odbori UN-a za prava osoba s invaliditetom te za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena naglašavaju sustavno

¹⁰⁶ Tako u *ibid.*

¹⁰⁷ Vidi *ibid.*

¹⁰⁸ Za dokumente Odbora UN-a za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, vidi *supra ad* bilj. 4. Za Odbor UN-a za prava osoba s invaliditetom, vidi CRPD/C/GC/1, t. 41. Vidi i United Nations General Assembly (n 14).

kršenje dostojanstva, integriteta i jednakosti osoba s invaliditetom primjerima prisilne sterilizacije, liječničke intervencije te pobačaja.

Donošenjem novog ObZ-a te ZZODS-a nastojali su se implementirati standardi i suvremeno shvaćanje invalidnosti iz aspekta ljudskih prava. To je u ZZODS-u prepoznato preko izričitih normativnih rješenja o informiranom pristanku osobe s duševnim smetnjama na postupke psihijatrijskog liječenja. S druge strane, ObZ je (samo) propisao odluke o zdravlju koje može donijeti osoba, neovisno o tome što je lišena poslovne sposobnosti. Dakle, vidljivo je da ObZ, različito od ZZODS-a, ne govori o kategoriji (ne)sposobnosti davanja informiranog pristanka na medicinski postupak, već o okolnosti je li osoba lišena poslovne sposobnosti. Samo osoba s invaliditetom, i to neovisno o dijelu u kojem je lišena poslovne sposobnosti, može donijeti odluku o prekidu trudnoće te sudjelovanju u biomedicinskim istraživanjima (čl. 258. t. 4. i t. 5. ObZ-a).

Budući da hrvatski sustav i dalje poznaje lišavanje poslovne sposobnosti na temelju duševnih smetnji te zamjensko odlučivanje putem (stalnog) skrbnika, otvara se pitanje praktično-implementacijskog domašaja čl. 258. t. 4. ObZ-a. Obiteljski zakon ne vezuje donošenje odluke o pobačaju s informiranim pristankom osobe o čijem je zdravlju riječ niti određuje elemente za procjenu sposobnosti davanja informiranog pristanka. Uz to, i ZZM i ZZPP (i dalje) određuju zamjensko odlučivanje ako je riječ o osobi koja je lišena poslovne sposobnosti. Polazeći od načela samoodređenja i tumačenja čl. 12. KPOI-ja treba prihvatiti shvaćanje o vezi vanju odluke o prekidu trudnoće s konceptom slobodnog i informiranog pristanka.

Za određene odluke o zdravlju, i to o sterilizaciji osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti, propisana je nadležnost suda u izvanparničnom postupku (čl. 504. st. 1. ObZ-a). Analiza sudskih odluka o sterilizaciji osoba koje su u tom dijelu lišene poslovne sposobnosti pokazuje da izostaju procesna jamstva koja se imalo u vidu pri uvođenju ovog postupka novim ObZ-om. To je vidljivo kako u vezi s pitanjem educiranog suca, tako i kad je riječ o posebnom, educiranom zastupniku koji bi trebao omogućiti osobi s invaliditetom djelotvoran pristup pravosuđu na jednakoj osnovi s drugim osobama.

Propisivanje sudske nadležnosti i postupka u predmetima o zdravlju osobe koja je u tom dijelu lišena poslovne sposobnosti, ne bi se smjelo tumačiti na način da bi sud mogao mimo volje te osobe „odobriti“ sterilizaciju, već da bi se postojanjem sudske nadležnosti i njezinih procesnih jamstava trebala osnažiti prava osoba s invaliditetom (*arg. ex* čl. 8., čl. 219., čl. 220. st. 2. i st. 3., čl. 221., čl. 233. ObZ-a). U svjetlu suvremenog shvaćanja ljudskih prava osoba s invaliditetom, između autonomije volje tih osoba te patrijarhalnog pristupa koji se opravdava najboljim interesom osobe s invaliditetom, treba optirati za autonomiju volje. U procesnom smislu prihvaćanje suvremenog modela znači da bi sudski postupak u pitanjima zdravlja osobe s invaliditetom te s time povezanih medicinskih postupaka, trebao omogućiti osobi s invaliditetom da putem imenovanog zastupnika u postupku izrazi svoje želje, osjećaje i sklonosti, uopće da joj se pruži stvarna i učinkovita mogućnost i podrška u izražavanju informiranog pristanka na medicinski postupak. S druge strane, dužnost je suda u izvanparničnom postupku da ispita u konkretnom predmetu sposobnost osobe o čijem je zdravlju riječ za donošenje informirane odluke te da joj se osigura odgovarajuća informacija (o svrsi, posljedicama, koristima i rizicima medicinskog postupka), uz sudjelovanje vještaka odgovarajućih stručnih znanja (*arg. ex* čl. 499. st. 1., čl. 505. st. 2. do st. 3. ObZ-a).

BIBLIOGRAFIJA

1. Aras Kramar S, 'Izvanparnični postupak radi lišenja poslovne sposobnosti' (2024) XXXIII(4) *Pravo i porezi* 78
2. Aras Kramar S, *Komentar Obiteljskog zakona; II. knjiga; Postupak pred sudom i prijelazne i završne odredbe* (Organizator, 2022)
3. Aras Kramar S, 'Sudski postupak u predmetima o zdravlju osoba lišenih poslovne sposobnosti: novi izvor diskriminacije?' u D Šago, J Čizmić, V Rijavec, A Janevski, A Galić, V Lazić Smoljanić i M Sesar (ur.), *Zbornik radova s V. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća* (Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu 2019) 131
4. Bach M i Kerzner L, *A New Paradigm for Protecting Autonomy and the Right to Legal Capacity* (Law Commission of Ontario 2010)
5. Bach M, 'Losing Legal Capacity and Power Over Personal Life: The „Decision-Making Capability“ Alternative' u M Bach i N Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023) 65
6. Espejo-Yaksic N, 'Legal Capacity, Vulnerability and the Idea of Person' u M Bach i N Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023) 89
7. Grozdanić V. (ur.), *Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama s provedbenim propisima, primjerima sudskih odluka, međunarodnim dokumentima i presudama Europskog suda za ljudska prava* (Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci 2015.)
8. Hrabar D, *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi* (Narodne novine 2019)
9. López Radrigán C, 'Disability and Intersectionality: The Construction of Vulnerability in Sexual and Reproductive Matters' u M Bach i N Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023) 49
10. Martin W, 'Respect for the Will of the Person' u M Bach i N Espejo-Yaksic (eds.), *Legal Capacity, Disability and Human Rights* (Intersentia 2023) 31
11. Rešetar B, *Komentar Obiteljskog zakona; I. knjiga; Temeljna načela, brak, pravni odnosi roditelja i djece, mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece, posvojenje, skrbništvo, uzdržavanje, obvezno savjetovanje i obiteljska medijacija* (Organizator, 2022)
12. Rešetar B i Tucak I, 'Autonomija osoba s duševnim smetnjama' u A Bilić, T Bertok-Zupković, T Ileš, V Marković i M Sabljarić (ur.), *Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju, Zbornik radova s 1. Međunarodne umjetničke i znanstvene konferencije* (Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2021) 906
13. Tucak I i Blagojević A, 'Abortion in Europe' (2020) 4 *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series* 1135

PROPISI I DOKUMENTI

1. Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *General Recommendation No. 19 on Violence Against Women* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women 1992)
2. Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *General Recommendation No. 24: Article 12 of the Convention (Women and Health)* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women 1999)

3. Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *General Recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women 2017)
4. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Austria* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2023)
5. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Germany* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2023)
6. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the initial report of Croatia* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2015)
7. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 1* (2014). Article 12: *Equal recognition before the law* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2014)
8. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 3* (2016) *on women and girls with disabilities* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2016)
9. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 6* (2018) *on equality and non-discrimination* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities 2018)
10. Committee on the Rights of Persons with Disabilities/Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, *Guaranteeing sexual and reproductive health and rights for all women, in particular women with disabilities, Joint statement by the Committee on the Rights of Persons with Disabilities and the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women* (Committee on the Rights of Persons with Disabilities/Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, 2018)
11. Obiteljski zakon iz 2015. godine (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020 – vidi čl. 35. Zakona o Centru za posebno skrbništvo, 49/2023 – vidi Odluku i Rješenje USRH-a, br. U-I-3941/2015 i dr. od 18. travnja 2023. i dva izdvojena mišljenja sudaca, 156/2023) (HR)
12. Pravilnik o edukacijama, stručnim znanjima i vještinama potrebnim za komunikaciju s djetetom i odraslom osobom pravnika s položenim pravosudnim ispitom te dodatnim stručnim znanjima, vještinama i kompetencijama socijalnog radnika, psihologa i socijalnog pedagoga zaposlenog u Centru za posebno skrbništvo iz 2021. godine (Narodne novine, broj 2/2021, 131/2021, 21/2024) (HR)
13. United Nations General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities on sexual and reproductive health and rights of girls and young women with disabilities* (United Nations General Assembly 2017)
14. Zakon o izvanparničnom postupku iz 2023. godine (Narodne novine, broj 59/2023) (HR)
15. Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj 6/2007, 3/2008, 5/2008) (HR)
16. Zakon o sudovima (Narodne novine, broj 28/2013, 33/2015, 82/2015, 82/2016, 67/2018, 126/2019, 130/2020 – vidi Odluka i Rješenje USRH-a od 3. studenoga 2020., 21/2022, 60/2022 – vidi Rješenje USRH-a od 16. svibnja 2022., 16/2023 – vidi Odluka i Rješenje USRH-a broj: U-I-2215/2022 i dr. od 7. veljače 2023., 155/2023, 36/2024) (HR)
17. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama iz 2014. godine (Narodne novine, broj 76/2014) (HR)
18. Zakon o zaštiti prava pacijenata (Narodne novine, broj 169/2004, 37/2008) (HR)
19. Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (Narodne novine, broj 18/1978, 31/1986, 47/1989, 88/2009) (HR)

SUDSKE ODLUKE

1. Rješenje Gž-20/2016-2 VSRH (27. prosinca 2016.) (HR)
2. Rješenje P-11/2020-5 Županijski sud u Zagrebu (19. kolovoza 2020.) (HR)
3. Rješenje R1-12/2019-21 Županijski sud u Varaždinu (5. studenoga 2019.) (HR)
4. Rješenje R2-35/2016-16 Županijski sud u Bjelovaru (19. prosinca 2016.) (HR)

MREŽNI IZVORI

1. 'Konačni prijedlog Obiteljskog zakona iz 2015. godine' (*Vlada Republike Hrvatske*, rujan 2015.), <https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080847/PZE_847.pdf> pristupljeno 10. ožujka 2025.
2. 'Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima' (*Vlada Republike Hrvatske*, prosinac 2021.) <https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-12-02/172701/PZ_207.pdf> pristupljeno 10. ožujka 2025.
3. 'Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.' (*Vlada Republike Hrvatske*, srpanj 2021.), <<https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>> pristupljeno 10. ožujka 2025.

Sladana Aras Kramar*

CASES ON STERILISATION OF PERSONS WITHOUT LEGAL CAPACITY: ON PROCEDURAL GUARANTEES?

Summary

The aim of this paper is to examine whether the new court non-contentious procedure for issuing decisions on health matters provides sufficient procedural guarantees for persons with disabilities who are deprived of legal capacity in this respect, and how these guarantees are implemented in practice. Building on the standards of the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities as well as on the interpretations of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities and the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, the second part of the paper analyses the legal protection objectives and key issues of court proceedings concerning the sterilisation of a person with a disability who has been deprived of legal capacity in this regard. This is followed by a discussion of three cases in order to assess the scope of implementation of the relevant provisions of the FA on the health of persons with disabilities. The final part of the paper offers a synthesis of the main research results and the author's reflections on the legal protection goal of non-contentious court proceedings for issuing decisions on the health of a person with a disability who is deprived of legal capacity in this respect. The regulation of court jurisdiction and procedure in such cases should not be interpreted in a way that the court could "approve" sterilisation against the will of the person concerned, but rather that the existence of court jurisdiction and its procedural guarantees should strengthen the rights of persons with disabilities.

Keywords: *person with disability, person deprived of legal capacity, sterilisation, non-contentious procedure.*

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Sladana Aras Kramar, PhD, Full Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb.
E-mail address: sladana.aras@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8908-775X>.